

Box 45184, 104 30 Stockholm
Telefon 010-788 50 00 • registrator@ivo.se
www.ivo.se • Org.nr 202100-6537

Regeringen
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar SOU 2023:66 Barn och unga i samhällsvård

Ert dnr S2023/03032

IVO delar i allt väsentligt utredningens utgångspunkter och ser positivt på de förtydliganden och ambitionshöjande åtgärder som föreslås. IVO anser, till skillnad från utredningen, att IVO borde ansvara för att ge tillstånd till familjehem. IVO förordar, till skillnad från förslaget, att regionerna har ansvaret för hälso- och sjukvård på basnivå i särskilda ungdomshem. IVO betonar att arbetet med ett register över familjehem kräver en omfattande insats och därför föreslår IVO att myndigheten får ytterligare utredningsuppdrag kring det föreslagna registret över familjehem. I övrigt lämnar IVO synpunkter av resonerande eller förtydligande karaktär.

Kapitel 4 Nationell styrning och uppföljning

4.4.5 Nationell struktur för uppföljning och analys

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen ska ansvara för att samordna, utveckla och förvalta den nationella uppföljningsstrukturen. Som utredningen nämner är det viktigt att IVO involveras i det arbetet så att myndighetens erfarenheter har från tillståndsprövningen och tillsynen, och där särskilt brukarundersökningar tillvaratas. De underlag och rapporter som föreslås tas fram är även relevanta för IVOs verksamhet, t.ex. för den planering och riskanalys vi genomför inför tillsynen. Det är därför viktigt att Socialstyrelsen samverkar med IVO i framtagandet.

Kapitel 5 Socialnämndens ansvar för en stärkt vårdkedja

5.5.6 Socialnämndens ansvar för att noga följa vården tydliggörs

IVO tillstyrker förslaget men lämnar följande synpunkter. I motiven till den föreslagna bestämmelsen bör det förtydligas att socialnämndens särskilda uppmärksamhet på våld mot barn inte får leda till att andra typer av allvarliga brott inte uppmärksammas.

IVO anser att socialnämndens ansvar att hålla samtal i en viss ”omfattning” kan uppfattas som att det är samtalens längd eller frekvens som är avgörande. Av den

föreslagna nya bestämmelsen, eller av motiven, bör det också framgå att socialnämnden ska hålla samtal med barnet eller den unge på det sätt som är lämpligt. Det kan, utöver de exempel som utredningen lyfter om digital kommunikation och närvaro av någon barnet önskar, t.ex. behövas samtal utan närvaro av familjehemsföräldrarna eller personal, i en viss miljö eller under en viss tidsrymd för att barnet eller den unge ska känna sig trygg att uttrycka sig fritt.

Kapitel 6 Stärkt kvalitet i familjehemsvård

6.6.11 Tillstånd till familjehem ska ges av socialnämnden

IVO avstyrker förslaget att det ska vara socialnämnden som ska meddela tillstånd. IVO hänvisar till de skäl för att IVO bör ansvara för tillståndsgivning som framfördes under utredningen, och som redovisas i betänkandet på s. 483. Under utredningen framförde IVO att det mest ändamålsenliga och rättsligt lämpliga är att beslut om tillstånd och återkallelse fattas av samma aktör och att det vore naturligt att IVO är den aktören då myndigheten har omfattande erfarenhet av tillståndsprövning. Om förslaget ändå genomförs vill IVO påpeka vikten av att kommunerna gör likvärdiga utredningar och bedömningar i sina utredningar för att uppnå enhetlighet och god kvalitet.

6.6.16 Tillstånd förfaller när familjehemmet inte haft uppdrag på tre år

IVO ser praktiska utmaningar med att hålla registret aktuellt och för socialnämnderna att verifiera att familjehem har gällande tillstånd i och med att tillstånden föreslås förfalla när familjehemmet inte haft uppdrag på tre år. En ordning med tidsbegränsade tillstånd vore tydligare och enklare. Det bör annars regleras hur socialnämnderna ska lämna de uppgifter om när en placering har upphört som behövs för att IVO ska kunna hålla registret aktuellt.

Se även IVO:s kommentar nedan avseende avsnitt 7.6.11 och 7.6.18

Kapitel 7 Register över familjehem för barn och unga

IVO tillstyrker förslaget om att inrätta ett nationellt familjehemsregister för barn och unga och att det är placerat hos IVO. IVO vill samtidigt poängtera att registret inte tar bort behovet av en faktisk kontakt mellan socialnämnd och familjehem. Registret syftar därför framför allt till att hitta lämpliga kandidater snarare än att ge en uttömmande bild av varje familjehem vid varje tillfälle en socialnämnd är i behov av uppgifterna. Idag saknas samlad information om vilka familjehem som finns i landet varför ett sådant register även kan öka kunskapen om familjehem nationellt.

Utöver ställningstagandena nedan så kan förslaget om ett familjehemsregister komma att påverkas av hur utredningens förslag om tillståndsplikt slutligen utformas. Se IVOs synpunkter under 6.6.11 Tillstånd till familjehem ska ges av socialnämnden.

7.6.2 Överväganden kring integritet och risker

IVO ifrågasätter lämpligheten i att registret innehåller skyddade personuppgifter. Ett okänt antal personer kommer att få direkt tillgång till uppgifterna i registret. Även om IVO i efterhand skulle kunna konstatera att en obehörig person kommit åt uppgifter ur registret kan ett röjande av exempelvis skyddade adressuppgifter få mycket allvarliga följder. Registret torde kunna uppfylla sitt syfte även om viss information saknades som namn, personnummer och adress gällande de familjehem där det förekommer skyddade personuppgifter. Uppgiften om familjehemmets belägenhet i en viss kommun skulle dock kunna finnas kvar utifrån att en viss kommun rapporterat in uppgifter om familjehemmet. Även den uppgiften, i förening med andra uppgifter om familjehemmet, skulle kunna vara känslig men riskerna skulle minska i jämförelse med om de skyddade personuppgifterna fanns i registret i klartext. Vidare saknar IVO en närmare beskrivning av om och hur förslaget om familjehemsregister kan tänkas påverka utbudet av familjehem i och med att det inte är frivilligt att vara med i registret. Utredningen uppger att potentiella familjehem kan avstå från registrering genom att inte stå till förfogande för socialtjänsten som familjehem. Det kan särskilt komma att påverka utbudet av familjehem med skyddade personuppgifter samtidigt som behovet av dessa hem kommer att kvarstå.

7.6.5 IVO ansvarig myndighet för registret

IVO har en positiv grundsyn på att IVO är ansvarig för nationella register inom myndighetens tillsynsområden. Arbetsinsatsen för att upprätta och förvalta ett sådant register är dock mycket omfattande och IVO anser inte att jämförelsen med placeringsstödet är helt adekvat.

IVO ser att viktiga juridiska, ekonomiska och praktiska aspekter, utöver de tekniska, behöver utredas närmare innan regleringen kring registret träder i kraft och registeruppgifterna kan börja samlas in. IVO föreslår att myndigheten får ett särskilt uppdrag kring detta. Frågor som bör innefattas i regeringsuppdraget, utöver de olika delar som lyfts i detta remissvar:

- Att IVO genomför en konsekvensbedömning avseende dataskydd enligt artikel 35 i EU:s dataskyddsförordning.
- Att det tas fram en detaljreglering om vad registret ska innehålla mer exakt och hur uppgifter ska föras in i registret. Erforderliga bemyndiganden för regleringen behöver utredas.

- Det föreslagna regeringsuppdraget till IVO bör även innefatta en utredning och delredovisning av vilka ekonomiska konsekvenser det skulle innebära för IVO att implementera och förvalta ett familjehemsregister samt eventuella ytterligare konsekvenser.

7.6.11 Uppgiftslämnande till registret

För att registret ska kunna hållas uppdaterat är uppgiften om att tillståndet att bedriva familjehem har upphört på grund av inaktivitet något som är av stor vikt för IVO att få reda på. Denna fråga bör ingå i det särskilda uppdrag som IVO föreslår ska ges till myndigheten, se avsnitt 7.6.5.

IVO anser inte att det på ett tillräckligt tydligt sätt framgår av förslaget att, och på vilket sätt, socialnämnderna har ett ansvar att bevaka inaktiva familjehem och meddela IVO om att ett tillstånd har upphört på grund av inaktivitet efter tre år. Hur socialnämnder ska få helhetsbilden om detta är inte heller tydligt beskrivet. T.ex. i fall där socialnämnden i en kommun har beviljat tillstånd till ett familjehem, men i vilket enbart barn från andra kommuner är placerade.

Utredningen föreslår ingen sanktion mot socialnämnder som försummar anmälningsskyldigheten. IVO anser att det behövs en laglig möjlighet att förelägga en socialnämnd att fullgöra sina skyldigheter att lämna uppgifter till registret. Bestämmelsen kan utformas på liknande sätt som bestämmelsen i 7 kap. 28 a § patientsäkerhetslagen (2010:659) enligt vilken IVO kan förelägga den som inte har fullgjort sin skyldighet att anmäla sin avsikt att bedriva verksamhet som omfattas av IVO:s tillsyn.

7.6.18 Bevarande och gallring

Mot bakgrund av den kommentar som IVO lämnat avseende avsnitt 7.6.11 kan det behövas förtydligas kring när IVO ska gallra uppgifter avseende familjehem där tillståndet har upphört att gälla på grund av inaktivitet. Denna fråga bör ingå i det särskilda uppdrag som IVO föreslår ska ges till myndigheten, se avsnitt 7.6.5.

Kapitel 8 Stärkt kvalitet i HVB och stödboende

8.7.1 Föreståndarens ansvar och kompetens

IVO befarar att den föreslagna skärpningen av utbildningskravet kan leda till att färre lämpade personer söker rollen som föreståndare. IVO uppmärksammar inte sällan, både vid tillståndsprövning och vid tillsyn, att föreståndare inte har en examen som är relevant. En vanlig situation är att den relevanta högskoleutbildningen istället utgörs av kompletterande kurser. Sådan vidareutbildning, i kombination med erfarenhet, är många gånger tillräckligt för att säkerställa verksamhetens kvalitet.

Kapitel 9 Tillgång till jämlik hälso- och sjukvård och tandvård

9.7.5 Hälso- och sjukvård på basnivå på plats i de särskilda ungdomshemmen

IVO förordar att regionerna ansvarar för hälso- och sjukvård på basnivå i särskilda ungdomshem, dvs. alternativ A i utredningen. Enligt IVO överväger fördelarna med ett helhetsansvar de nackdelar som utredningen identifierat.

Kapitel 12 Konsekvensanalys

12.2.2 Ekonomiska konsekvenser för IVO

Kostnadsuppskattningarna är i underkant. Familjehemsregistret skulle få betydligt fler intressenter och andra sekretessregler att förhålla sig till än registret för HVB och placeringsstöd. Vidare tar utredningen inte hänsyn till kostnaderna det skulle innebära för IVO att ta fram föreskrifter och att genomföra en konsekvensbedömning avseende dataskydd. Regeringen uppdrar lämpligen till IVO att utreda kostnaderna, se avsnitt 7.6.5.

Beslut i detta ärende har fattats av ställföreträdande generaldirektören Tommy Hansen. I den slutliga handläggningen har avdelningscheferna Marie Åberg, Anki Bystedt och Anna Bennet-Bark samt chefsjuristen Karin Lewin deltagit. Inspektören Carl-Axel Persson har varit föredragande.

Beslutet har godkänts elektroniskt den 20 mars 2024

Kopia till: s.sof@regeringskansliet.se